

Ned i litteraturen

Et undervisningsforløb af
Trine May

CARLSEN Ekstra
carlsensekstra.dk

Lige siden I blev født, har I sikkert fået læst masser af billedbøger op. Derhjemme, i børnehaven, i skolen. Det er hyggeligt at bladre i en billedbog, høre ordene, se på billederne og måske snakke om, hvad det hele handler om. Den billedbog, I skal arbejde med her, er anderledes end nogen anden billedbog, du har set.

For det første fortæller den ikke en historie, for det er en fagbog. Men hvad betyder det?

Fortællinger

Mange billedbøger fortæller historier, og det er en forfatter, der har digtet historien. Der er en handling med en hovedperson, der oplever en masse, og der går noget tid i historien, fra den begynder, til den slutter. Måske kender I historierne om Vitello, Alfons Åberg eller Sallys far.

Sådanne opdigtede historier kalder vi også **fortællinger**.

Fagbøger

En fagbog er noget andet. Den fortæller ikke en opdigtet historie, men er en bog om virkeligheden. Man kan fx læse fagbøger om lastbiler, dinosaurer eller håndbold.

En fortælling handler altså om en person, der oplever noget. En fagbog handler om et **emne**.

En fagbog *kan* også godt handle om en person, men så er det en person der lever eller har levet i virkeligheden, og fagbogen fortæller om personens virkelige liv, intet er opdigtet.

Makkerpar

- Forklar hinanden, hvad forskellen er på en fortælling og en fagbog

Tal bagefter i *klassen* om:

- Hvilke fortællinger kan I huske?
- Hvilke fagbøger kan I huske?
- Hvorfor er det skønt at høre en fortælling?
- Hvorfor er det skønt at høre en fagbog?

- Her er nogle bogtitler:

Verdens farligste hajer

Rasmus Klump bygger skib

Den fantastiske bog om pattedyr

Vitello får en klam kæreste

Hvilke af dem tror I er fortællinger? Hvilke er fagbøger?

FØR I LÆSER

Det emne, fagbogen her handler om, er livet på jorden. Det er et meget stort emne. Vel det største, der findes. Bogen hedder *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden*.

Drøft i *klassen*:

- Hvad er noter?
- Hvad bruger man noter til?
- Hvilke noter tror I bogen har, når I tænker på titlen *Noter om livet på planeten Jorden*?

For- og bagside

Nu er det tid til at åbne bogen.

Det første, vi møder i en bog, er **forsatsen**.

I bogen her ser vi himmelrummet på forsatsen.

Oliver Jeffers skriver på forsatsen “*Sådan finder du vej, når du farer vild.*”

Drøft i klassen

- Hvad betyder det at finde vej?
- Kan det forstås på flere måder?
- Hvad betyder det *at fare vild*? Har du prøvet det? Hvordan var det?
- Kan udtrykket *at fare vild* også forstås på flere måder?
- Hvordan kan man finde vej ved hjælp af stjernerne?
- Hvad tænker du, når du ser op i stjernehimlen?

Titelblad

Lige efter en bogs forsats kommer **titelbladet**. Her står selvfølgelig bogens titel, men i bogen her er der mere end det.

Drøft i klassen

På venstresiden står en tekst.

- Hvem har Oliver Jeffers skrevet bogen til?
- Hvornår har han skrevet sin bog?
- Hvad tror I, han har taget med i sin bog?

Allernederst på siden står et citat. Et citat er en nøjagtig afskrift af en anden tekst. Citatet er fra en gammel fortælling.

- Synes I, det er en god regel?
- Hvordan kan man være “*lidt venligere, end det er nødvendigt*”?
- Hvad forventer I jer af stemningen i bogen, når I hører citatet?

På højresiden af opslaget ser vi to personer under titlen.

- Hvem er de?

Nu begynder selve bogen.

Solsystemet

På første opslag ser vi solsystemet og forskellige planeter.

Drøft i klassen

- Hvad får opslaget jer til at tænke på?
- Hvad ved I om planeter?
- Kender I andre planeter end dem på opslaget?
- Hvorfor tror I, teksten er håndskrevet?
- Hvad tænker I om, at Oliver Jeffers har overstreget ordene *millioner* og *billioner*?

På de næste to opslag er der ikke kun håndskrift.

Drøft i klassen

- Hvorfor tror I, Oliver Jeffers har skrevet noget af teksten med håndskrift – og andet med computerskrift?
- Hvad er forskellen på de ord og sætninger, der er håndskrevet og de ord, der er skrevet med computerskrift?
- Teksten på opslaget slutter med, at vi skal ud *på en lille tur*. Hvad for en tur, tror I, venter jer?

Jorden

Med næste opslag lander vi på jorden, som består af land og vand. Der står i teksten, at vi ved en masse om landet, og billedet på højresiden er sammensat nogle forskellige landskaber – her er både bjerge med sne på toppen, ørken, marker og meget mere.

Drøft i klassen

Oliver Jeffers skriver ikke i teksten, *hvad* vi ser, men han skriver med håndskrift, *hvordan* landskaberne er. Så de håndskrevne ord er alle sammen tillægsord.

- Kan I sætte flere tillægsord på?

Drøft i klassen

For at beskrive hvad vi ser på billedet, skal vi bruge navneord, og dem skal I komme med:

- Hvad ser I på billedet af landet?
- Hvor i verden tror I, de forskellige dele af billedet er fra?
- Hvad er der ellers på landjorden og vores planet? Er der noget, han ikke har med her?

Havet

På næste opslag ser vi havet.

Drøft i klassen

- Hvilke vidunderlige *ting* er havet fuld af?
- Hvordan er livet *under* havets overflade anderledes end livet *over* havets overflade?
- Også her er der både håndskrevet tekst og computerskrift. Hvad har Oliver Jeffers skrevet i hånden? Hvorfor? Hvad har han skrevet på computer? Hvorfor?

Himlen

Næste opslag handler om himlen.

Drøft i klassen

- Hvad får vi at vide om himlen på opslaget?
- Hvordan er opslaget anderledes end andre fagbøger, der handler om et emne?
Tænk fx på, hvordan teksten står på opslaget, og hvad teksten handler om.
- Oliver Jeffers skriver, at himlen er *kompliceret*? Hvad betyder det?
- Hvordan viser billede og tekst, at himlen er kompliceret?
- Er opslaget også kompliceret? Hvordan?

Mennesker

De næste to opslag handler om mennesker.

Først ser vi et menneskes krop i to halvdele: Til den ene halvdel viser Oliver Jeffers' noter, at en krop består af hoved, arme, mave og ben. Den anden halvdel viser, hvad der er inden i kroppen: Hjerne, hjerte, lunger og knogler.

Drøft i klassen

- Mangler der noget om, hvad mennesker har indeni?
Hvad har mennesker ellers indeni?
- Hvad mener Oliver Jeffers med, at du skal passe godt på din krop?
Hvordan passer man godt på sin krop?

På siden overfor ser vi tre mennesker, og han fortæller, at "*det vigtigste, mennesker skal huske på, er at spise, drikke og holde sig varme.*"

- Hvordan viser billedet det?
- Hvad er ellers vigtigt for mennesker? Mangler han at fortælle noget? Hvad?

Næste opslag viser, hvordan mennesker kan være meget forskellige.

Drøft i makkerpar

Fortæl hinanden om nogle af de mange personer:

- Hvem er personen?
- Hvad laver personen?
- Hvor bor personen?
- Hvad tænker personen?

Drøft bagefter i klassen

Oliver Jeffers skriver:

"... men tag ikke fejl, vi er allesammen mennesker."

- Hvad vil han sige os med den sætning?

- Hvorfor tror I, at han først viser os, at vi allesammen er ens indeni og bagefter viser os, at vi er forskellige udenpå?
- Hvad er ens for alle mennesker?
- Hvad er forskelligt fra menneske til menneske?

Dyr

Modsat mennesker, som jo alle er ens indeni, er dyr meget forskellige – både indeni og udenpå. Det kan vi se på næste opslag.

Drøft i klassen

Oliver Jeffers skriver:

“De kan ikke tale, men derfor kan man godt behandle dem ordentligt.”

- Hvad mener han?
Tror I, han synes, at vi ikke behandler dyrene ordentligt?
- Hvordan behandler man dyr ordentligt?

Sprog

Det næste opslag handler om sprog. Oliver Jeffers siger, at man kan have hovedet fuld af spørgsmål, selv om man ikke kan tale.

Og billedet er en slags myldrebillede med mange forskellige ting.

Drøft i klassen

- Hvad ser I på billedet?
- Hvilke af tingene er vigtigst for vores liv?
- Er der noget af det, I ser på billedet, som I ikke forstår?

Makkerpar

- Stil tre spørgsmål til det på billedet, I kunne tænke jer at få svar på.

Klassen

- Præsenter jeres spørgsmål for klassen. Kan nogle af de andre i klassen svare på dem?
- Hvor kan man finde svar på svære spørgsmål?
- Hvilke spørgsmål er dit hoved fuld af?

Dag og nat

Det næste opslag er delt over på midten. Øverst er der lys, nederst er der mørke.

Drøft i klassen

- Hvorfor har vi dag og nat / lys og mørke?
- Hvordan har du det med mørke? Har du haft oplevelser i mørket?
- Hvorfor har vi behov for søvn?
- Hvad gør dig rigtig træt?

Tid

De næste to opslag handler om tid.

Drøft i klassen

- Hvordan viser billedet på det ene opslag, at tiden går stille?
- Hvordan viser billedet på det andet opslag, at tiden går hurtigt?
- Hvornår synes du, tiden går langsomt?
- Hvornår synes du, tiden går hurtigt?

Drøft i makkerpar

- Hvis du kunne sætte tiden i stå, hvornår skulle det så være?
Fortæl hinanden om et øjeblik, I hver især husker tydeligt, hvor I ville ønske, at tiden gik i stå.

Drøft i klassen

Oliver Jeffers siger, at vi skal bruge tiden fornuftigt. *“Den er gået, før du ved af det.”*

- Hvad mener han her?
- Hvordan bruger man tiden fornuftigt?

Bogens afslutning

På de sidste opslag i bogens forlader vi Jorden igen og kommer op i himlen og ud i rummet.

Oliver Jeffers skriver, at *“vi er kommet langt”*, men ikke har *“regnet alt ud endnu”*.

Drøft i makkerpar

- Hvad mangler vi at opfinde?
- Kom med gode forslag til, hvad vi kunne opfinde for at hjælpe Jorden og dens mennesker og dyr.

Saml op i klassen – og tal bagefter om:

- Oliver Jeffers skriver også, at du skal være sød. Og at der er nok til alle.
Hvad mener han her, tænker I?
- Han skriver også, at vi skal passe godt på planeten Jorden.
Hvordan synes I, vi passer på jorden?
Hvordan passer vi godt på den?
- På sidste opslag skriver Oliver Jeffers: *“Du er aldrig alene på Jorden”*, og her ser vi igen de samme mennesker, som vi har mødt tidligere i bogen. Men nu står de i kø.
Hvorfor tror du, Oliver Jeffers har valgt at stille dem op i en kø her?
Hvad kan du gøre, når du føler dig alene?
Hvad kan I gøre i klassen for, at alle har det godt og ikke føler sig alene?

Til allersidst i bogen er der igen to citater. Det første er fra Sally Ride, der var USAs første kvindelige astronaut.

Drøft i klassen

- Hvad mener hun med, at vores eksistens er *skrøbelig*?
- Hvorfor indser hun det, når hun kigger ned på Jorden fra rummet?

Det sidste citat er fra Oliver Jeffers' egen far, og det er det råd, han har givet Oliver.

- Hvad betyder de tre ord *respekt*, *omtanke* og *tolerance*?
- Kan I give eksempler på, at man lever sit liv med
 - respekt?
 - omtanke?
 - tolerance?

EFTER I HAR LÆST

Stof til eftertanke

Med billedbogen har I været ude i rummet, oppe i himlen, nede i havet, ude på landet og inde i byen. Og I har mødt dyr og mennesker i mange størrelser, farver og former.

Oliver Jeffers har gennem bogen givet gode råd til sin nyfødte søn om, hvordan han bør leve sit liv.

Klassen

- Hvilke råd har han givet?
Formuler dem i fællesskab kort og præcist i punkter på en liste.
Skriv dem på et stort ark karton, og hæng arket op i klassen.

Drøft derefter

- Er det gode råd?
- Kan I bruge hans råd i jeres liv? Hvordan?
- Tror I, bogen kan medvirke til, at Jorden bliver et bedre sted at være? Hvordan?

Nu har I læst billedbogen *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden*. Her er en række forslag til, hvordan I kan arbejde videre med noget af det, bogen tager op.

Vær sød ved andre

Oliver Jeffers synes, vi skal være søde ved hinanden og behandle hinanden med respekt.

Det skal I øve jer i nu, og det gør I med øvelsen *Den varme stol*.

Den varme stol

En af klassens elever skal sidde i den varme stol.

De andre elever siger på skift noget sødt til personen i den varme stol. Noget, som man godt kan lide ved personen. Måske er han eller hun dygtig til noget, sød ved andre, god at lege med osv.

Lad bagefter en anden elev komme i den varme stol.

Drøft bagefter i klassen

- Hvordan var det at sidde i den varme stol?
- Hvordan var det at sige noget til eleven i den varme stol?
- Kan I bruge øvelsen til noget, når I fremover er sammen?

Brug din tid fornuftigt

Oliver Jeffers siger i bogen, at vi skal bruge tiden fornuftigt. Vælg hver især en af de to opgaver nedenunder.

Udstil jeres opgaver i klassen og læs hinandens tekster.

1. En perfekt dag

Skriv en tekst på computer om din perfekte dag. Print den, og lav en tegning til den tekst på arket.

Forestil dig, at du har en hel dag, hvor du kan bestemme alt, hvad der skal ske. Du skal bruge tiden fornuftigt og ikke spille den.

- Hvem ville du være sammen med?
- Hvad skulle I lave?
- Hvor skulle I hen?

2. Det vil jeg nå

Selv om du skal leve mange år endnu, siger Oliver Jeffers, at tiden er gået, før du ved af det.

Skriv en tekst på computer om, hvad du vil nå i dit liv. Print den, og lav en tegning til din tekst på arket.

- Hvad vil du gerne nå i dit liv? Tænk mange år frem, og tænk både på
 - familieliv
 - arbejde
 - fritid
 - samvær med andre

Pas godt på Jorden

Som I ved, er planeten Jorden milliarder af år. Men mange taler om, at der er ved at ske ændringer med den.

Vi hører ord som:

- klimaforandringer
- forurening
- madspild
- overforbrug

Drøft i klassen, hvad ordene betyder – og tal bagefter om:

- Tænker I nogen gange over hvad, der er ved at ske med Jorden?
- Er I af og til bekymrede for den måde, vores verden ændrer sig på? Hvordan?
- Betyder det noget for den måde, I lever på?

En verden fuld af ting

Vores verden er fuld af alle mulige ting: computere, skoletasker, bøger, bamser, fodboldstøvler, møbler, cykler, indkøbscentre, tankstationer, skoler, madpakker osv. osv.

Alene

- Få et ark af din lærer (kopiark 1), udfyld første kolonne med nogle af de ting, du har.
Sæt bagefter X ud for hver ting i en af de tre kolonner:
 - Hvad er nødvendigt for at kunne leve?
 - Hvad er rart, men ikke nødvendigt?
 - Hvad er overflødigt?
- Du har sikkert mange ting på dit værelse.
Hvis du kun måtte have tre af ringene, hvad skulle det så være?
Skriv dine tre ting nederst på arket.

Makkerpar

- Forklar hinanden, hvorfor de tre ting, I har valgt, er vigtige for jer.
- Forklar, hvorfor I er heldige, når I er født i Danmark.

Saml op i *klassen*.

Velkommen til Jorden

Ja, du er omgivet af mange ting og sager. Men hvad er egentlig det allerallervigtigste i hele verden?

Det var det, Oliver Jeffers satte sig for at tænke over og fortælle sin nyfødte søn med bogen. Og bogen blev derfor en slags guide til, hvordan han synes, sønnen skal leve sit liv.

- Hvis du skulle byde en baby velkommen til planten Jorden, hvad ville du så fortælle?

Lav en plakat på et A3-ark eller en lille folder i ord og billeder, hvor du skriver, hvad du synes, er det vigtigste, den nye verdensborger skal vide, og hvor du giver gode råd til, hvordan den lille baby skal leve sit liv.

Din plakat eller folder skal både indeholde facts om livet på jorden og noter med gode råd.

Skriv facts på computer, som du printer, klipper ud og limer ind.
Skriv noter i hånden på din plakat eller folder.

Udstil jeres plakater og foldere i klassen, og inviter andre ind og se den.

Fortæl om bogen

Fortæl andre om bogen *Her er vi – noter om livet på planeten Jorden*.
Det kunne fx være din familie. Sig fx i aften, mens I sidder ved aftensmaden, at der er noget, du gerne vil fortælle dem.

- Fortæl
 - hvorfor Oliver Jeffers har lavet bogen
 - hvordan han har lavet den
 - hvad den handler om
 - hvilke tanker den har sat i gang hos dig
 - hvorfor du synes, den er en vigtig bog

Måske kan den sætte en samtale i gang om, hvordan vi lever vores liv, hvad vi bruger vores tid på, hvordan vi behandler dyr og hinanden – og om, at noget måske skal laves om ...